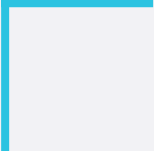

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Nadaní a mimořádně nadaní žáci ve škole

Lenka Hetová

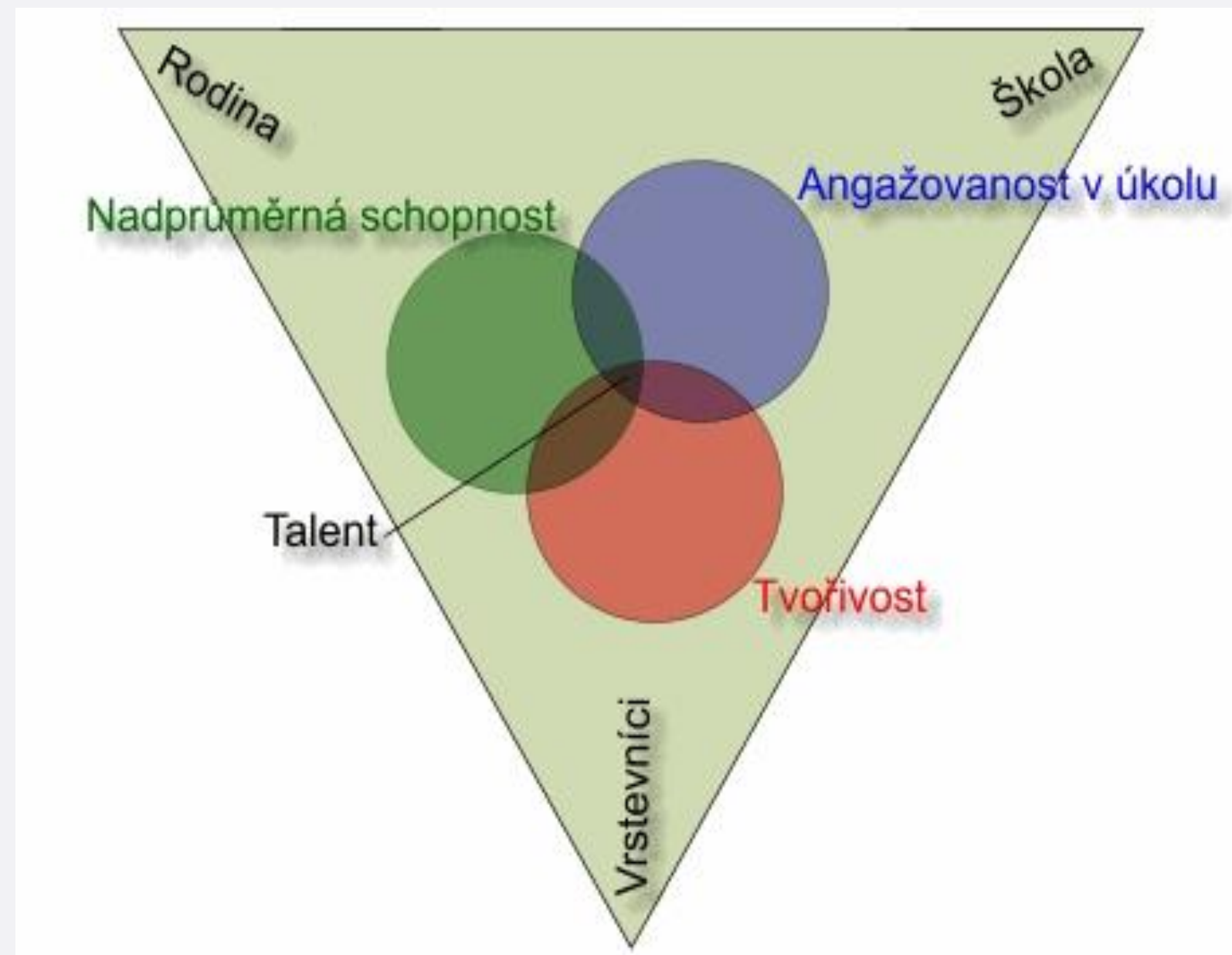

Definice nadání I

- Řada teorií a modelů nadání
- Obecně nadání: vysoká úroveň schopností v některé z oblastí; mimořádné nadání – mimořádná úroveň schopností v celém okruhu oblastí a při vysoké tvořivosti
- Renzulliho model: nadání – průnik nadprůměrných schopností, tvořivosti a zaujetí/angažovanosti

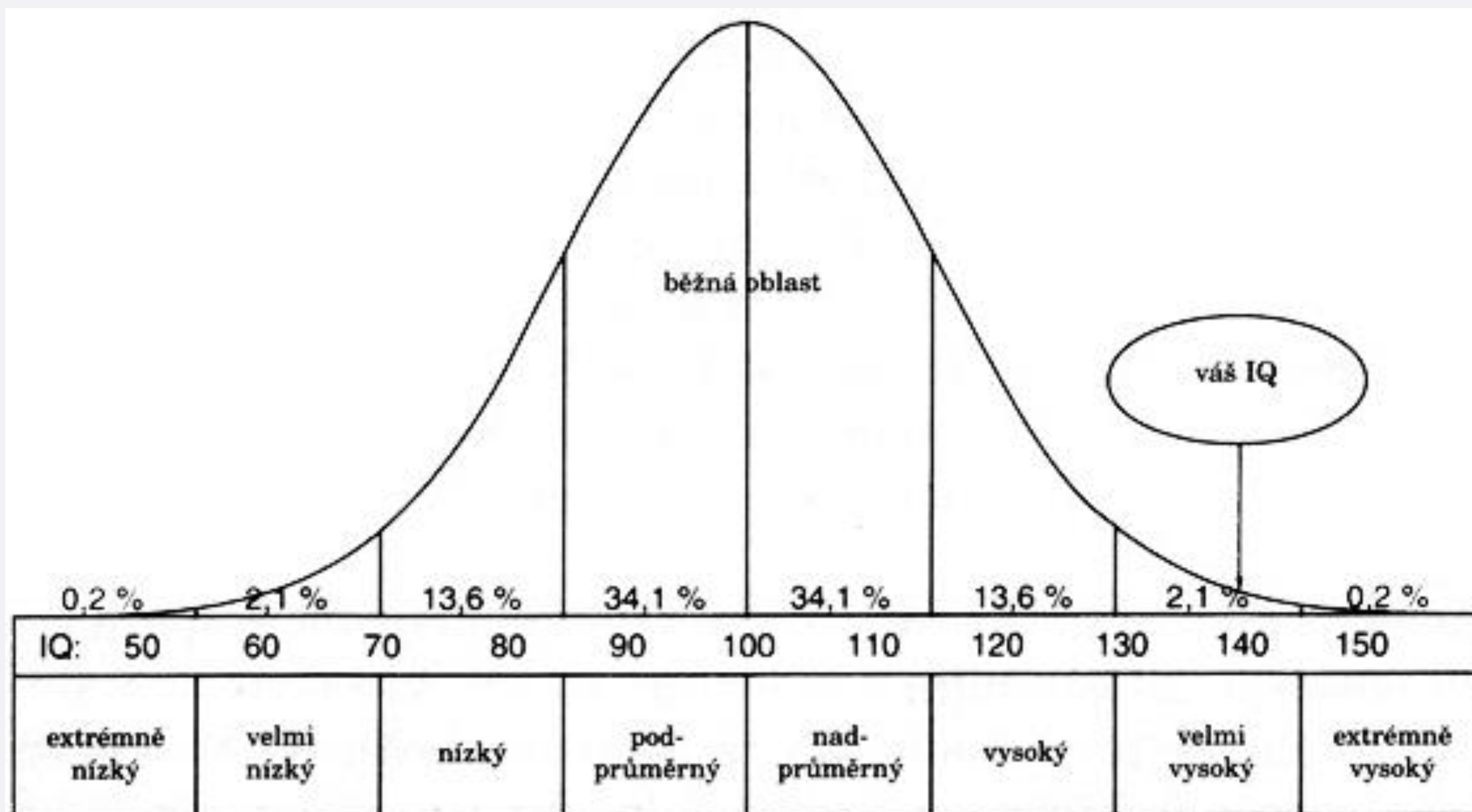
Definice nadání II

- Monksův model
 - Zahrnuje také sociální vazby

Mimořádné intelektové nadání

- V ČR se za MN považuje jedinec s IQ nad 130

Nadaní a mimořádně nadaní (MN) (dle vyhl. č. 27/2016)

- **Nadaný žák** - při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech
- **MN žák** – jeho rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech

Typologie nadaných I (dle M. Nieharta)

1. Úspěšný nadaný

- Je úspěšný ve škole, záleží mu na tom, aby dostával dobré známky, aby se líbil učitelům, je konformní, závislý, volí bezpečné činnosti, vyhýbá se riziku, většinou je oblíben mezi učiteli i vrstevníky

2. Kreativní nadaný

- Má silnou vnitřní motivaci, má vysokou míru energie, snížené sebeovládání, je emocionálně labilní (je potřeba se ptát, v jakých oblastech je kreativní, ne jak je kreativní)

Typologie nadaných II (dle M. Nieharta)

3. Utajený nadaný

- Znevažuje své nadání, cítí nesouhlas okolí s jeho cíli, opouští příležitosti k rozvoji svého nadání, nemá zájem je využívat

4. Antisociální nadaný

- Vytváří krizové situace, má problémy s chováním, není motivován učitelem, je vzteklý, nezodpovědný, má nerealistická očekávání od sebe samého, nedovede si poradit s běžným nezdarem, vyhledává vzrušující zábavu

Typologie nadaných III (dle M. Nieharta)

5. Dvakrát výjimečný nadaný

- Často neúspěšný nadaný, je náchylný k úzkostem a depresi, má nízké sebevědomí, má sociální a emocionální problémy, ve srovnání s ostatními typy nadaných je nezralý
- Nadaní s SPUCH, ADHD, Aspergerovým syndromem, tělesnými či smyslovými postiženími

6. Nezávisle se učící nadaný

- Je vytrvalý, vyhledává náročné úkoly, je odvážný, má dobré sebeovládání, dokáže se vyrovnat se zklamáním a neúspěchem

Charakteristika nadaných (dle Clarkové)

- **Kognitivní charakteristiky:**
 - Rané čtení (cca u poloviny nadaných), schopnost rychlého učení, široká slovní zásoba, výborná paměť, dobrá argumentace, výborné pozorovací schopnosti, schopnost dlouhodobé koncentrace pozornosti a vytrvalost pro oblast zájmu, velká představivost, obliba komplikovanosti, tendence klást otázky autoritám
- **Afektivní oblast**
 - Citlivost, zájem o otázky morálky a spravedlnosti, vysoká vnitřní motivace, kritičnost, nekonformnost
- **Senzo-motorická oblast**
 - Neobyčejná smyslová vnímavost, diskrepance mezi tělesným a intelektuálním vývojem, častý nezájem o tělesné aktivity

Diagnostika ve škole

- Ve škole nestandardizované diagnostické metody
 - **Pozorování** – vzhled, mimika, afektivní projevy, řeč, oční kontakt, schopnost samostatné/skupinové práce, reakce na selhání/úspěch
 - **Rozhovor** - má také funkci kontaktní
 - **Výsledky činností žáků** – sešity, písemné práce, portfolia; umožňuje vidět pokroky

Nadané dítě ve škole

- Touží po intelektuální stimulaci
- Má výbornou paměť
- Je kreativní
- Často se naučí číst v předškolním věku
- Má pestré zájmy
- Je vnímavé až přecitlivělé na zvuky, světlo, apod.
- Je citlivé, křehké
- Může mít horší studijní výsledky
- Často se nudí
- Cítí se osaměle
- Může mít horší motorické dovednosti
- Má zvýšený smysl pro spravedlnost a morálku

Problémové projevy a charakteristiky NŽ ve vyučování

- Hyperaktivita
- Perfekcionismus
- Supersenzitivnost
- Denní snění
- Netolerance authority
- Netolerance k rutinním činnostem
- Problémy v sociálních kontaktech

Vhodné přístupy (k výše popsaným projevům)

- Střídání činností, dohoda o nerušeném pohybu, poskytnutí předmětů k manipulaci
- Tolerance k chybám, pozitivnost hodnocení, stanovování reálných cílů
- Dohoda o odchodu na nerušené místo, pozitivnost v přístupu
- Individualizované aktivity
- Nedirektivní přístup, vysoký profesionalismus, nadhled
- Úlohy adekvátní potenciálu
- Skupinové a celotřídní činnosti, spolupráce/nesoutěživost

Diagnostika v ŠPZ

- **Rozhovor s rodiči, anamnestická data**
- **Psychologická**
 - Standardizované testy IQ
- **Speciálně-pedagogická**
 - Úroveň školních dovedností
 - Úroveň percepčně-motorických funkcí
- **Rozbor prací dětí (kresba, sešity, portfolia)**

Legislativní rámec I

- **Zákon č. 561/2004 (Školský zákon), §17**
 - Školy a ŠZ vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí
 - Rozšířená výuka některých předmětů
 - Úprava organizace vzdělávání může být upravena ŘŠ třídám se sportovním zaměřením
 - Přerázení do vyššího ročníku bez absolvování předchozího (vyjádření ŠPZ a praktického lékaře)

Legislativní rámec II

- **Zákon č. 561/2004 (Školský zákon), §18 IVP**
 - Pro mimořádně nadaného žáka (na doporučení ŠPZ)
 - U studentů SŠ a VOŠ může ředitel povolit i z jiných důvodů
 - U studentů SŠ a VOŠ může ředitel povolit IVP i v případě potvrzení, že je sportovním reprezentantem České republiky ve sportovním odvětví

Legislativní rámec III

- **Vyhláška č. 27/2016 o vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných**
 - Definuje nadání a mimořádné nadání
 - Zjišťování MN včetně vzdělávacích potřeb žáka provádí ŠPZ ve spolupráci se školou
 - Jiné než intelektové nadání posuzuje odborník v dané oblasti, ŠPZ se vyjadřuje ke spec. osobnosti žáka
 - ŘŠ může utvářet skupiny pro nadané
 - Může se jim rozšiřovat obsah nad rámec ŠVP, umožnit přeskočení ročníku, účast na stážích

Legislativní rámec IV

- **IVP**
 - Náležitosti upravuje §28 -29 vyhl. 27/2016
 - Zpracování IVP zajišťuje ŘŠ ve spolupráci se ŠPZ, žákem a zákonným zástupcem
 - Má být vypracován do 1 měsíce
 - Mají s ním být seznámeni všichni vyučující, žáka a jeho zákonný zástupce (podpis)
 - ŠPZ nejméně jednou ročně vyhodnocuje
 - Vzor IVP je součástí vyhlášky

Legislativní rámec V

- **RVP kapitola 9**
- v ŠVP škola popisuje svůj systém o nadané
- Jako závazné ukládá RVP ZV stanovit v ŠVP pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování PLPP a IVP
- Může stanovit zodpovědnou osobu, další subjekty, způsob organizace – např. studijní skupiny, třídy, apod.
- Více na: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10848>

Učitel nadaného žáka

- **Tolerance** – ke specifickým osobnostním, k nekonformnosti, k netradičním názorům
- **Empatie**
- **Vyrovnanost a nestrannost** – schopnost klidného řešení konfliktů, nemá být neomylný, ale naopak deklarovat svoji omylnost, být přístupný kritice a opravám ze strany žáků
- **Takt** – korektní přístup k žákům v nepříjemných situacích
- **Pružnost** – přizpůsobení se různým situacím ve vyučování
- **Smysl pro humor**
- **Ochota se vzdělávat**

Co nadaní potřebují (dle Š. Portešové)

- Vědomí, že schopnosti a/nebo výkony na pokročilé úrovni mohou být specifické
- Zjistit schopnosti a úroveň vědomostí v dané oblasti před tím, než se stanoví úroveň výuky, neopakovat zbytečně to, co už znají
- Učivo, jehož náročnost je přiměřeně vyšší než úroveň, na níž se žák aktuálně pohybuje
- Vytvářet spojení mezi tím, co žák zná a co se má naučit
- Stanovit smysluplné cíle a poskytovat zpětnou vazbu
- Pracovat s chybou – tím, že žák bude chybovat a překoná případný neúspěch – buduje se důvěra ve vlastní schopnosti a schopnost řešit problémy
- Interakce s vrstevníky – příležitost být v interakci s jinými žáky na stejné nebo vyšší vědomostní a kognitivní úrovni

Co nadaní nepotřebují (dle Š. Portešové)

- Zavalení dalšími úkoly stejného typu, které už dítě úspěšně zvládlo
- Úkoly nespecifického charakteru, aby se „nějak“ zabavilo (rébusy, hry, knihy z domu)
- Samostudium bez asistence pedagoga
- Podpora, jen když si žák sám řekne, nahodile
- Povinnost dokončit standardní úkol a jako „bonus“ úkol náročnější
- Selhávání po přesunu do odlišného vzdělávacího modelu (akcelerace)
- Hodnocení vrozených schopností nikoli pokroku
- Doučování spolužáků
- Neustálé posílání na různé soutěže
- Prvořadé řešení dílčích nedostatků s tím, že nadání „počká“

Bloomova kognitivní taxonomie

- **Vědomosti** – zapamatování si faktů a informací
- **Porozumění** – chápání faktů a informací
- **Aplikace** – používání faktů a informací
- **Analýza** – vysvětlení faktů a informací
- **Syntéza** – vytvoření něčeho nového za použití nové informace
- **Hodnotící posouzení** – posuzování založené na určitém kritériu

Metody práce s žáky

- **Volba metod a forem výuky jako kompetence učitele** V § 22a školského zákona (Práva pedagogických pracovníků)
- **Metoda by měla vztahována:**
 - Konkrétnímu vzdělávacímu cíli, který je na určité úrovni (spektrum)
 - Žákům, kteří se učí určitým způsobem (učební styly žáků)
- https://wiki.rvp.cz/Knihovna/2.Metodologicky_slovník;
<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9449/duhove-metody.html/>

Duhové metody (dle K. Tomka, A. Doubkové)

Spektrum vzdělávacích metod

Metody rozvíjející úroveň					
1	2	3	4	5	6
znalostí	porozumění	aplikace	analýz	syntéz, tvorby	hodnocení
cvičení, napodobování	demonstrační pokus	diktát	brainstorming	herní projekty	portfolio (tvorba portfolia)
pětilístek	exkurze	dramatizace	brainwriting	tématické hry	digifolio
prohlídka	heuristický rozhovor	debata	pokus, experiment	prezentace	různé metody reflexe
skládankové učení	komunitní kruh	didaktická hra	poslech	projekt	různé metody sebereflexe
soutěž vědomostní	myšlenkové mapování	didaktický test	problemsolving	referát	koučink
memoring	pozorování	diskuse	rozbor	ročníková práce	mentoring
zjišťovací úkoly	společná četba	konverzace		samostatná tvorba	
	vycházka	laboratorní práce		seminární práce	
	výklad	pohybová hra		simulace	
	vysvětlení	rozhovor		společná tvorba	
	kvízy, hádanky	samostatná četba		sportovní hra	
		sněhová koule		tvůrčí psaní	
		soutěž v dovednostech		závěrečná práce	
		výroba		webquest	
				výzkum	
				hraní rolí	
				strategická hra	
				podcasting	
				videocasting	

© PaedDr. Karel Tomek Mgr. Anna Doubková

Diferencovaná výuka

- Diferencování aktivit – výběr náročnějších nebo snadnějších verzí
- Pracovní úlohy rozdělené na 3 úrovně/části dle obtížnosti (metoda „MMM“ = „musí – měl by – mohl by“)
- Volba přiměřeně náročných učebních textů a cvičení včetně odborné literatury
- Umožnění práce na PC, internetu, online materiály
- Již připravené učební materiály pro diferencovanou výuku lze zakoupit např.
na: www.edupraxe.cz/index.php/materialy-podle-predmetu.

Akcelerace vzdělávání

- Umožněna žákům s mimořádným nadáním
- Různé formy:
 - Dřívější nástup do školy
 - Přeskočení ročníku
 - Přeskočení ročníku v jednom/více předmětu

Formativní hodnocení

- Probíhá během učení a přináší žákům užitečnou informaci v průběhu vzdělávacího procesu
- Důležité je, aby do hodnocení byli zapojeni i žáci samotní
- Učitel jeho prostřednictvím zjišťuje, co se žák opravdu naučil a podle toho se rozhoduje o dalším postupu
- Formativní hodnocení není možné zavádět plošně, ale nabízet ho jako možnost, doplnění k sumativnímu h.
- Při zavádění metod formativního hodnocení nelze počítat s rychlým efektem
- Starý, K., Laufková, V., & a kol. (2016). *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál
- <http://www.eduin.cz/clanky/formativni-hodnoceni-je-skvely-nastroj-pro-lepsi-uceni/>

System péče o nadané

- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/14-informace-ke-vzdelavani-nadanych-zaku>
- **Krajské sítě podpory nadání**
 - System zahrnuje oblasti formálního, zájmového i neformálního vzdělávání
 - <http://www.talentovani.cz/>
- **Talnet** <http://www.talnet.cz/>
 - Pro mládež od 13 do 19 let
 - aktivity z různých oborů fyziky, matematiky, chemie, biologie, geografie a technických disciplín
 - formy – on-line kurzy, exkurze, apod.
- **Dětská mensa** <https://deti.mensa.cz/>

Nabídka v Olomouci

- **Badatel** <http://www.badatel.upol.cz/index.php>
 - Pro studenty od 15 let (ale mají výjimky – jeden od 13 let)
 - Práce pod supervizorem na předem vybraném projektu z oblasti biologie, matematiky, fyziky, informatiky;
 - Podněcují k SOŠ (bližší Inko: www.soc.cz)
 - Letní škola
 - Program Newton - Pro SŠ, s mentorem – vhodný kurz, výuka na katedře PŘF, s perspektivou, že po nástupu do řádného studia na PŘF UP může za určitých podmínek (bude upřesněno později) požádat o uznání kreditů.
- **Dětská univerzita** www.pevnostpoznani.cz
 - Pro děti 8-12 let

Literatura

- J. M. Havigerová: Pět pohledů na nadání
- M. Stehlíková: Nadané dítě
- J. Jurášková: Základy pedagogiky nadaných
- V. Homolková: Náměty pro přístup k nadaným žákům v běžné škole v předmětu matematika
- L. Hříbková: MN děti ve škole a v rodině
- Š. Portešová: Rozumově nadané děti s dyslexií

Děkuji za pozornost

Lenka Hetová
PPP Olomouc
585221045, kl. 41
Email: hetova@ppp-olomouc.cz

Národní ústav pro vzdělávání
Kvalita-Inkluze-Poradenství-Rozvoj
www.kipr.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Projekt KIPR vychází ze strategických záměrů ČR v rozvoji vzdělávání a řeší otázky související se zajištěním kvality, provázanosti, srovnatelnosti a efektivity poradenských služeb a vytvořením podmínek pro poskytování vhodných podpůrných opatření pro žáky, u kterých je třeba vyrovnat podmínky pro jejich vzdělávání.